

Nauczyciel i Szkoła 2018/3, nr 67
ISSN 1426-9899, e-ISSN 2544-6223

Marta Filipowicz

ORCID: 0000-0002-3315-6701

Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie

Joanna Latała

ORCID: 0000-0003-3869-5074

Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie

Sprawozdanie z I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu Horyzonty Pedagogiki Resocjalizacyjnej pt. „Resocjalizacja nieletnich nieostosowanych społecznie”

Report from the 1st National Scientific Conference
of the series “The Horizons of Rehabilitation Pedagogy”, entitled:
“Rehabilitation of Socially Maladjusted Minors”

STRESZCZENIE:

18 maja 2018 roku odbyła się I Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu Horyzonty Pedagogiki Resocjalizacyjnej, pt. „Resocjalizacja nieletnich nieostosowanych społecznie”. Miejscem obrad kilkudziesięciu referentów był gmach Wydziału Nauk Społeczno-Pedagogicznych w Katowicach Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Janusza Korczaka w Warszawie. Celem tekstu jest przedstawienie kluczowych tematów konferencji. Prelegenci konferencji podnieśli kwestię podstawowych problemów, wśród których można wymienić m.in.: współczesne problemy resocjalizacji i propozycje rozwiązań; diagnoza nieprzystosowania społecznego nieletnich; nowe standardy w pracy resocjalizacyjnej z młodzieżą nieostosowaną społecznie i kierunki ewentualnych zmian; postępowanie z nieletnimi w Polsce i poszukiwanie nowych rozwiązań.

SUMMARY

On the 18 of May 2018, the 1st National Scientific Conference of the series "The Horizons of Rehabilitation Pedagogy", entitled: "Rehabilitation of Socially Maladjusted Minors", was held. Several dozen lecturers met in the building of the Faculty of Social and Pedagogical Sciences in Katowice – Janusz Korczak Pedagogical University in Warsaw.

The aim of this text is the presentation of the key themes of the conference. The speakers of the conference raised the issue of the fundamental problems connected with: contemporary problems of rehabilitation and suggestions of solutions; the diagnosis of juvenile anti-social behavior; new standards in the rehabilitative work with socially maladjusted young people and directions of possible changes; proceedings concerning juveniles in Poland and searching for new solutions.

KEY WORDS

Rehabilitation, rehabilitation pedagogy, social inadequacy, juveniles.

SŁOWA KLUCZOWE:

resocjalizacja, pedagogika resocjalizacyjna, niedostosowanie społeczne, nieletni

18 maja 2018 roku w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Janusza Korczaka w Warszawie, na Wydziale Nauk Społeczno-Pedagogicznych w Katowicach, odbyła się I Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu Horyzonty Pedagogiki Resocjalizacyjnej pt. „Resocjalizacja nieletnich niedostosowanych społecznie”. Konferencja miała charakter interdyscyplinarny i adresowana była zarówno do pracowników naukowych, jak i praktyków (służby więziennej, kuratorów, pracowników socjalnych, wychowawców).

Honorowego patronatu niniejszej konferencji udzielili Rzecznik Praw Dziecka, Sąd Okręgowy w Katowicach, Zakład Karny w Wojkowicach, Areszt Śledczy w Mysłowicach oraz Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Zawierciu.

Uroczystego otwarcia oraz przywitania gości honorowych i uczestników konferencji naukowej dokonała Dziekan Wydziału Nauk Społeczno-Pedagogicznych w Katowicach, dr Katarzyna Delikowska. W przemówieniu powitalnym zwróciła uwagę na istniejący we współczesnym świecie kryzys pedagogiki resocjalizacyjnej, zwłaszcza w obszarze resocjalizacji nieletnich niedostosowanych społecznie. Podkreśliła, że niniejsza konferencja jest odpowiedzią na rosnące potrzeby w obszarze resocjalizacji w Polsce. W dalszej części przemówienia Dziekan Wydziału wyraziła nadzieję na cykliczne spotkania przedstawicieli nauki i praktyków, które będą przestrzenią do wymiany doświadczeń z zakresu dobrych praktyk.

Następnie głos zabrał prof. dr hab. Andrzej Bałandynowicz, przewodniczący konferencji, który wskazał na konieczność reorganizacji systemu

resocjalizacji w Polsce, a także podkreślił znaczenie interdyscyplinarnego prowadzenia działań resocjalizacyjnych.

Panel główny został zainaugurowany wykładem prof. zw. dr. hab. Andrzeja Baładynowicza. Wystąpienie zatytułowane *Postantropologiczny i reifikacyjny model resocjalizacji nieletnich w Polsce* skupiło się wokół roli wartości w procesie resocjalizacji nieletnich niedostosowanych społecznie i kwestii holistycznego traktowania wychowanka. Profesor zwrócił uwagę na znaczenie pedagogiki kultury dla przebiegu resocjalizacji oraz podkreślił istotę mikrowychowania jako kluczowego etapu resocjalizacji.

Kolejny wykład w części plenarnej wygłosiła dr hab. Anna Kieszkowska, prof. UJK. Prelekcja nosiła tytuł *Zasoby i potencjały nieletnich w procesie kreowania pozytywnych zachowań własnej autonomii* i dotyczyła złożonych aspektów resocjalizacji oraz roli i znaczenia udziału społeczeństwa w resocjalizacji nieletnich niedostosowanych społecznie. Wykład dotyczył także relacji pomiędzy wychowankiem a wychowawcą w procesie resocjalizacji.

Następnym prelegentem był dr hab. Stanisław Konečný, prof. WSP, który wygłosił referat pt. *Modele polityki społecznej na poziomie lokalnym w krajach Unii Europejskiej*, w którym szczególną uwagę zwrócił na kwestie dotyczące czynników wewnętrznych, takich jak uwarunkowania: infrastrukturalne, ustrojowo-polityczne, materialne, ekonomiczne, ekologiczne, demograficzne i społeczne, które mają znaczenie dla prowadzenia polityki społecznej.

Ostatni referat w części plenarnej został wygłoszony przez dr. Tadeusza Wolana. Wykład na temat *Kontraktowanie wychowawcze w placówce resocjalizacyjnej w procesie usamodzielniania nieletnich* dotyczył efektywności zabiegów kadry pedagogicznej w ramach realizowanego programu oddziaływań resocjalizacyjnych oraz przygotowania wychowanków do opuszczenia zakładu wychowawczego, a także ich prospołecznemu funkcjonowaniu w nowym środowisku po opuszczeniu placówki.

Na zakończenie panelu głównego odbyła się obszerna dyskusja z udziałem prelegentów i zaproszonych gości. Intensywna wymiana poglądów potwierdziła żywe zainteresowanie tematem konferencji.

W programie konferencji była także zaplanowana część artystyczna zatytułowana: *Aktualne metody pracy w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Zawierciu*, zaprezentowana przez młodzież z niniejszej placówki. Słowo wstępne przed występem artystycznym wygłosił mgr Robert Kleszcz, Dyrektor Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Zawierciu, który podkreślił wartość i znaczenie prowadzonych metod w procesie resocjalizacji.

Panel dyskusyjny, któremu przewodniczył prof. dr hab. Andrzej Baładynowicz, stworzył uczestnikom konferencji możliwość debaty

wobszarzesiedemnastu tematów dotyczących teorii i praktyki resocjalizacyjnej: 1) dr Joanna Mysiakowska (Dolnośląska Szkoła Wyższa TWP we Wrocławiu) i dr Anna Sierecka (Zespół Szkół Publicznych w Lenartowicach): *Wartości współczesnej młodzieży z różnych środowisk społecznych*; 2) dr Leokadia Szymczyk (Uniwersytet Śląski w Katowicach): *Rodzina jako wartość w procesie resocjalizacji nieletnich*; 3) dr Barbara Olszewska (Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie): *Mediacja rówieśnicza propagująca ideę sprawiedliwości naprawczej jako alternatywna metoda wychowawcza*; 4) dr Katarzyna Potaczała-Perz (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach): *Kształtowanie umiejętności empatycznych w kontekście zmian w zakresie wrażliwości na siebie i innych oraz wrażliwości na świat i wartości moralne osób przejawiających niedostosowanie społeczne*; 5) dr Katarzyna Stanek (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie): *Kształtowanie umiejętności i kompetencji społecznych osób niedostosowanych społecznie w systemie resocjalizacji*; 6) mgr Bożena Kowalska (Sąd Rejonowy w Sosnowcu): *Resocjalizacja nieletnich niedostosowanych społecznie w pracy kuratora zawodowego – współdziałanie kurator–rodzina–szkoła*; 7) mgr Małgorzata Osińska (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie): *Zasoby osobiste nieletnich zagrożonych demoralizacją – ochronne znaczenie kształcenia w procesie oddziaływań resocjalizacyjnych*; 8) mgr Małgorzata Osińska (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie): *Znaczenie rodziny w pracy z nieletnim niedostosowanym społecznie. Czynniki ryzyka czy zasób?*; 9) mgr Ewelina Bajer (Areszt Śledczy w Międzyrzeczu): *Praktyki resocjalizacyjne w Areszcie Śledczym w Międzyrzeczu*; 10) mgr Gabriela Dobińska (Uniwersytet Łódzki): *Czynniki warunkujące pełnienie społecznej roli rodzinnej przez wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych o charakterze resocjalizacyjno-rewalidacyjnym*; 11) mgr Kamila Farbiszewska-Arent (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II): *Schronisko dla nieletnich – placówka opieki całkowitej nad nieletnimi podejrzanymi o dokonanie czynu zabronionego*; 13) mgr Anna Bagniewska (Ośrodek Pomocy Społecznej w Pszczynie): *Rola wartości nieletnich niedostosowanych społecznie w kontekście formułowania planów życiowych na podstawie badań własnych przeprowadzonych w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii w Bielsku-Białej*; 14) mgr Robert Rabus (Specjalny Ośrodek Wychowawczy nr 2 w Bytomiu): *Wybrane elementy wartości dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi na przykładzie wychowanków Specjalnego Ośrodka Wychowawczego w Bytomiu*; 15) mgr Dariusz Polakowski (Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie): *Oddziaływania resocjalizacyjne w ramach klubu integracji społecznej*; 16) mgr Monika Zięciak i Marika Gurbin (Uniwersytet Szczeciński): *Przygotowanie wychowanków Młodzieżowego Ośrodka*

Wychowawczego do samodzielnego życia; 17) Klaudia Chylińska i Magdalena Kękuś (Uniwersytet Jagielloński): *Psychologiczne determinanty niedostosowania społecznego i przestępczości nieletnich oraz ich praktyka resocjalizacyjna*.

W panelu dyskusyjnym jako pierwsza głos zabrała mgr Bożena Kowalska, kurator zawodowy, zatrudniona w Sądzie Rejonowym w Sosnowcu, która przybliżyła praktyczny aspekt zadań kuratora sądowego wobec nieletnich, w stosunku do których sąd, na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz w sprawach o demoralizację, orzekł środek wychowawczy w postaci nadzoru kuratora. Wskazała, iż Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich określa pojęcie demoralizacji i wymienia zachowania nieletniego, które świadczą o jego demoralizacji. Jednym z takich zachowań jest m.in. „systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego”. I to właśnie na tym przejawie demoralizacji nieletniego prelegentka skupiła swoją uwagę, bowiem pierwszymi objawami niedostosowania społecznego nieletniego, łatwo zauważalnymi, od których z reguły zaczyna się proces demoralizacji, są wagary. Następnie dochodzi do uchylania się od obowiązku szkolnego, aż po zupełne nierealizowanie obowiązku szkolnego przez nieletniego. Jako podstawę skutecznej resocjalizacji nieletniego kurator sądowy wskazała na szybką interwencję sądu oraz postawienie poprawnej diagnozy przyczyn demoralizacji nieletniego. W referacie podkreśliła, iż proces resocjalizacji nieletniego wymaga konieczności ścisłego współdziałania kuratora, opiekunów nieletniego oraz szkoły, do której powinien uczęszczać nieletni. Tylko zaangażowanie i współdziałanie tych trzech ogniw daje podstawy do uzyskania pozytywnych wyników resocjalizacji nieletniego. Przewodniczący konferencji podziękował prelegentce za wypowiedź, podkreślając jednocześnie główną tezę, wskazującą na konieczność zsynchronizowania działań w trzech obszarach: podopieczny–rodzina–szkoła, celem wypracowania dobrych praktyk w zakresie efektywnej resocjalizacji nieletnich.

Kolejna prelegentka, mgr Małgorzata Osińska, kontynuując wątek przedmówcy, w swoim wystąpieniu poświęconym rozważaniom na temat znaczenia rodziny w pracy z nieletnim niedostosowanym społecznie z perspektywy kuratora sądowego, podkreśliła, iż rodzina jest najważniejszą grupą społeczną, z którą człowiek jest związany przez całe swoje życie. Jest ona wzorcem funkcjonowania, przekazującym wartości i kształtującym postawy jednostki wobec otaczającej rzeczywistości. Kurator, pracując z nieletnim przejawiającym niedostosowanie społecznie, musi nie tylko uwzględnić jego sytuację rodzinną, ale też zmierzać do nawiązania pełnej współpracy z jego najbliższymi. Podejmowane oddziaływania, ukierunkowane na inicjowanie trwałych zmian w życiu człowieka, nie mogą być prowadzone

w oderwaniu od środowiska rodzinnego. Prawidłowo funkcjonująca rodzina może być wsparciem dla nieletniego – jego zasobem, który będzie sprzyjał powtórnej socjalizacji. Natomiast ta negatywnie funkcjonująca stanowi istotny czynnik ryzyka, który może prowadzić do pogłębiania się demoralizacji i utrwalania nieakceptowanych społecznie postaw. Wartą rozważenia jest więc kwestia nawiązania współpracy z rodziną, która nie funkcjonuje zgodnie z przyjętym za prawidłowy modelem. Ciągłe otwartymi pozostają bowiem pytania, jak sprawić, i czy w ogóle jest to możliwe, aby rodzina dysfunkcyjna stała się zasobem, który będzie odgrywał istotną rolę we wprowadzeniu trwałych pożądaných zmian w życiu nieletniego.

Problem miejsca, roli rodziny w życiu młodego człowieka podjęła także w swoim wystąpieniu dr Leokadia Szymczyk, która w referacie: *Rodzina jako wartość w procesie resocjalizacji nieletnich* przedstawiła rolę, jaką odgrywa rodzina w procesie resocjalizacji nieletnich niedostosowanych społecznie. W wystąpieniu skoncentrowała się na ukazaniu rodziny jako fundamentalnej wartości w życiu człowieka. Omówiła takie zagadnienia jak: rodzina jako podstawowe środowisko socjalizacyjno-wychowawczego, korzyści wynikające z utrzymywania prawidłowych więzi rodzinnych, rodzinne uwarunkowania kształtowania systemu wartości, modelowania postaw prospołecznych. Wspierając się na doświadczeniu, prelegentka przedstawiła postulaty praktyczne w zakresie szeroko rozumianego wsparcia rodziny w sytuacji, gdy dziecko przeżywa problemy związane z niedostosowaniem społecznym.

Korzystając nie tylko z dorobku naukowego, ale przede wszystkim z doświadczeń praktycznych, mgr Robert Rabus w swoim wystąpieniu *Wybrane elementy wartości dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi na przykładzie wychowanków Specjalnego Ośrodka Wychowawczego w Bytomiu*, zobrazował elementy funkcjonowania dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych, zagrożonych lub niedostosowanych społecznie, na przykładzie wychowanków specjalnego ośrodka wychowawczego w Bytomiu. Swoją referat oparł na przedstawieniu badań pięciu głównych obszarów funkcjonowania wskazanych osób, dodatkowo wzbogaconych planami i oceną swojego życia przez osoby badane. Wypowiedź zakończył wnioskami oraz propozycjami zmian, które mogą ulepszyć funkcjonowanie badanej grupy. W pierwszym obszarze (fizycznym) zawarto informacje z zakresu zdrowia fizycznego oraz otoczenia, w którym funkcjonują badani. W drugim obszarze (umysłowym) badano stan intelektualnego funkcjonowania poprzez zobrazowanie historii życia, nawyków myślowych oraz stymulacji pobudzających tę sferę aktywności. Trzeci obszar dotyczył emocji. Zawarto w nim wiedzę dotyczącą budowania przez badanych relacji z samym sobą, innymi ludźmi oraz otoczeniem przyrodniczym. W czwartym obszarze

(finansowym) skupiono się na zdobyciu informacji, jak wygląda sytuacja materialna badanych oraz co jest jej przyczyną. Badano także plany rozwojowe w tym zakresie. Ostatni z podstawowych obszarów dotyczył funkcjonowania duchowego. Zawierał on wyniki dociekań z zakresu szeroko pojętej wiary, czy też inspiracji, która towarzyszy badanym w ich życiu.

Tezy, które pojawiały się podczas dyskusji, oscylowały wokół problematyki wieloaspektowego zjawiska niedostosowania społecznego nieletnich, postrzeganego nie tylko przez pryzmat jednostki, ale również społeczeństwa, w kontekście zróżnicowanych oddziaływań resocjalizacyjnych. Prelegenci, dzieląc się swoimi doświadczeniami i refleksjami wynikającymi z pracy z osobami nieletnimi, wskazywali na zauważalny deficyt w zakresie umiejętnego wykorzystania teorii pedagogicznych do praktyki, będący często konsekwencją ograniczania się do oddziaływań systemowych i proceduralnych.

Mgr Dariusz Polakowski odniósł się do zagadnienia funkcjonowania systemu pomocy społecznej w Polsce. Dokonał uporządkowania terminologicznego, podkreślając rozróżnienie pojęć „opieka” i „pomoc”. Wskazał również na funkcjonowanie zespołów interdyscyplinarnych jako metody pracy rozwijanej w praktyce pomocy społecznej. Działania interdyscyplinarne realizowane są na gruncie problematyki przemocy domowej, wsparcia rodzin wydolnych opiekuńczo i wychowawczo, czy też w przypadkach złożonych problemów dotyczących innych grup społecznych, np. osób niepełnosprawnych czy starszych. Odniesienie do działań interdyscyplinarnych nawiązywało do głosu w dyskusji dotyczącej poszukiwania partnerów i modeli współpracy na gruncie działań resocjalizacyjnych.

Podsumowania panelu dyskusyjnego dokonał prof. dr hab. Andrzej Bałandynowicz, który podkreślił konieczność dalszych spotkań teoretyków i praktyków oraz wskazał na potrzebę podejmowania zintensyfikowanych badań nad resocjalizacją nieletnich niedostosowanych społecznie. W podsumowaniu został także podjęty aspekt trudności w rozwiązywaniu problemu nieletnich niedostosowanych społecznie i wynikającą z tego konieczność szukania nowych rozwiązań w tym obszarze.

Uroczystego zakończenia konferencji dokonał Kierownik katedry pedagogiki Wydziału Nauk Społeczno-Pedagogicznych w Katowicach dr hab. Jerzy Semków, prof. WSP, który podziękował przewodniczącemu konferencji oraz prelegentom i zaproszonym gościom za obecność, wystąpienia i udział w dyskusji. Podkreślił, iż duża liczba uczestników I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu Horyzonty Pedagogiki Resocjalizacyjnej pt.: *Resocjalizacja nieletnich niedostosowanych społecznie* dowiodła, że spotkanie było potrzebne i jednocześnie wskazuje na konieczność dalszych badań naukowych w obrębie tematu resocjalizacji.

Należy także dodać, że konferencji towarzyszyła ekspozycja promująca działalność resocjalizacyjną prowadzoną w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Zawierciu. Stoisko prezentowało różnego rodzaju prace ręczne wykonane przez młodzież z Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Zawierciu.